

17.3.2006

185/5/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola

Viite: Oikeusministeriön kirje 10.1.2006 dnro OM 46/042/2004

LAUSUNTO TUOMARIVASTUUTYÖRYHMÄN MIETINNÖSTÄ

Oikeusministeriö on viitekohdassa mainitussa kirjeessään pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa tuomarinvastuutyöryhmän mietinnöstä (työryhmämietintö 2005:16).

Lausuntonani esitän kohteliaimmin seuraavan.

1

Tuomarien valvontalautakunta

Mietinnössä ehdotetaan jo olemassa olevien valvonta- ja seurantajärjestelmien kehittämistä parantamalla ja tehostamalla nykyisten järjestelmien toimivuutta. Työryhmä on katsonut jo olemassa olevien keinojen kehittämisen mietinnössä esitetyin tavoin riittäväksi tuomarinvastuun nykytilan parantamiseksi. Työryhmä ei ehdota erillisen tuomarinvalvontalautakunnan perustamista.

Oikeusasiamiehen vuoden 2002 kertomuksessa olevasta puheenvuorostani (s. 19–21), jota työryhmän mietinnössä on myös eräiltä kohdin lainattu (s. 15–16 ja s. 31), ilmenee oikeusasiamiehen tuomioistuinvalvonnassa noudattamat periaatteet. Tuohon puheenvuorooni olen viitannut tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintöön (komiteamietintö 2003:3) antamassani lausunnossa (dnro 537/5/04), jossa katsoin, ettei komitea ollut esittänyt sellaisia tarpeita tai syitä, joiden nojalla komitean ehdottaman erillisen tuomareiden valvontalautakunnan perustaminen olisi tarpeellista.

Työryhmän kanta olla esittämättä erillisen tuomarinvalvontalautakunnan perustamista on sopusoinnussa mainitusta puheenvuorostani ja lausunnosta ilmenevien käsitysteni kanssa. Kysymys ei ole siitä, etteivätkö tuomioistuinten valvontaan liittyvät tehtävät sinänsä voisi kuulua jollekin erilliselle elimelle, vaan siitä, ettei asiassa ole esitetty sellaisia perusteita, joiden nojalla erillisen valvontalautakunnan perustaminen olisi Suomessa tarpeellista. Mahdollinen ammattieettinen lautakunta voisi työryhmän mietinnössä esitetyin tavoin olla alan järjestöjen luoma.

2

Tiedon välittyminen tuomarin toimintaan kohdistuneista toimenpiteistä

Mietinnössä on kiinnitetty huomiota siihen, että muun ohessa ylimpien laillisuusvalvojen lausumat käsitykset eivät nykyisin suoraan välity tuomarien

nimitysasioita valmistelevan tuomarivalintalautakunnan tietoon. Mietinnön mukaan tiedonkulun parantaminen on osittain ratkaistavissa siten, että tuomarivalintalautakunta pyytää ylimpiä laillisuusvalvojia tiedottamaan tuomareita koskevista ratkaisuksistaan tuomarivalintalautakunnalle ja ohjeistaa päällikkötuomareita kiinnittämään tuomareiden nimitysmenettelyä varten antamissaan lausunnoissa huomiota ylimpien laillisuusvalvojen toimenpiteisiin.

Jos ylimpien laillisuusvalvojen kannanotoista tiedottaminen jätetään päällikkötuomarien tuomareiden nimitysmenettelyä varten antamien lausuntojen varaan, ongelma voi muodostua näiden kannanottojen yhdenmukainen ja yhdenvertainen esilletuominen lausunnoissa.

Suhtaudun kuitenkin ylipäänsä varauksellisesti näihin työryhmän esille tuomiin menettelymuotoihin. Vaarana tässä on, että ylimpien laillisuusvalvojen lausumat kannanotot saavat nimittämistilanteessa liian suuren painoarvon. Yksittäisissä kanteluasioissa esiintyy harvoin sellaista, jolla voitaisiin katsoa olevan merkitystä nimitysharkinnassa.

Mahdollisesti voitaisiin ajatella tuomarivalintalautakunnan tietoon saatettavien kannanottojen rajaamista laillisuusvalvojen antamiin huomautuksiin tai sellaisiin virkavelvollisuuden rikkomisen syyksi lukeviin ratkaisuihin, joissa toimenpiteen kohteena olevalla tuomarilla on ollut mahdollisuus saattaa syyllisyyskysymys tuomioistuinkäsittelyyn.

3

Tuomarin viraltapanomahdollisuuden laajentaminen

Mietinnössä ehdotetaan, että rikoslain 2 luvun 10 §:n 2 momentin muuhun rikokseen kuin virkarikokseen perustuvaa viraltapanosäännöstä muutetaan tuomarin osalta siten, että sakollakin rangaistavaan tahalliseen tekoon syyllistynyt tuomari voitaisiin tuomita viralta pantavaksi, jos rikoksen laatu, toistuvuus tai muu vastaava rikokseen liittyvä seikka osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi olemaan tuomarina.

Pidän työryhmän ehdotusta sinänsä kannatettavana. Kysymyksessä lienee asia, joka on käytännölliseltä merkitykseltään sinänsä vähäinen, mutta joka tuomarin vastuun katvealueeseen kuuluvana on aiheellista korjata.

Ehdotus on kuitenkin mielestäni epäjohdonmukainen siinä suhteessa, että mahdollisuus viraltapanon tuomitsemiseen muusta rikoksesta kuin virkarikoksesta tuomitun sakkorangaistuksen perusteella ei tuomareiden lisäksi koskisi muita virkamiehiä, kuten esimerkiksi syyttäjiä tai poliiseja. Muu virkamies kuin tuomari voidaan tosin irtisanoa hallinnollisessa järjestyksessä, mutta tässä on kysymys osittain eri asiasta. Tuomiovallan käyttämisen näkökulmasta tuomioistuimilla pitäisi mielestäni olla kaikkien virkamiesten osalta sama mahdollisuus arvioida heidän sopivuuttaan virkamieheksi. On näet mahdollista, että hallintoviranomainen ei ryhdy irtisanomistoimenpiteisiin, vaikka siihen olisi aihetta.

Tuomarien virkarikosten osalta syyteharkintavalta on vain valtioneuvoston oikeuskanslerilla ja eduskunnan oikeusasiamiehellä. Tällä järjestelyllä on pyritty takaamaan tuomareiden riippumattomuus yleisistä syyttäjistä. Tähän nähden on jossakin määrin ongelmallista se, että yleinen syyttäjä arvioi muun rikoksen kuin virkarikoksen osalta sitä, osoittaako syytteessä tarkoitettu rikos tuomarin ilmeisen sopimattomaksi olemaan tuomarina. Vankeudella rangaistavien rikosten osalta yleiset syyttäjät tekevät jo nyt tällaista harkintaa. Virkarikosten syytevallan sääntelyyn nähden olisi kuitenkin johdonmukaista, että viraltapanovaatimuksesta päättäisi valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies. Tämä kysymys voi olla käytännössä vaikeasti ratkaistavissa, mutta kysymystä voisi mielestäni pohtia asian jatkovalmistelussa.

4

Varoitus ja tuomarin terveydentilan selvittäminen

En ole havainnut mietinnön ehdotuksissa valtion virkamieslain mukaisen varoitusmahdollisuuden ulottamisessa tuomareihin tai tuomarin terveydentilan selvittämismenettelyyn ehdotettujen muutosten osalta seikkoja, jotka puhuisivat mietintöön sisältyviä ehdotuksia vastaan.

Työryhmän ehdottaman mukaan sekä varoitusmenettelyssä että tuomarin terveydentilan selvittämisessä noudatettaisiin hallintolainkäyttölakia. Minulla ei ole ollut mahdollisuutta tarkemmin selvittää sitä, liittyykö hallintolainkäyttölain soveltamiseen sellaisenaan yleisissä tuomioistuimissa joitakin ongelmakohtia. Asian jatkovalmistelussa olisi aiheellista pohtia myös tätä kysymystä.